

I skyrius

Kalba kaip visuomeninis kultūrinis reiškinys

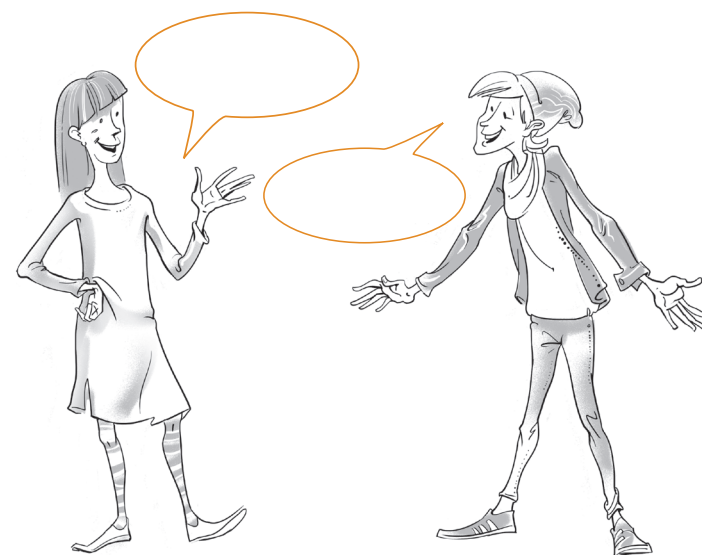
1 Kalba – pasaulio pažinimo priemonė. Žmonių ir gyvūnų kalba

Kas padeda išreikšti, kaip mes pažįstame pasaulį?

1.1. Perskaitykite, ką sako šios istorijos veikėjai. Atpasakokite raštu 2–3 sakiniais.

1.2. Įrašykite, ką sako pokalbio dalyviai.
Papasakokite savo sukurtą istoriją.

1.3. Parašykite, kaip „kalba“ gyvūnai.

Šuo _____; gaidys _____; katė _____;
varna _____; karvė _____; vilkas _____;
jautis _____; gyvatė _____; arklys _____;
lakštingala _____; žąsis _____.

1.4. Pasvarstykite, ar gali tą patį daryti ir žmonius. Kada? Ką suprantame, kai sakoma
žmogus žvengia, šnypščia kaip gyvatė?

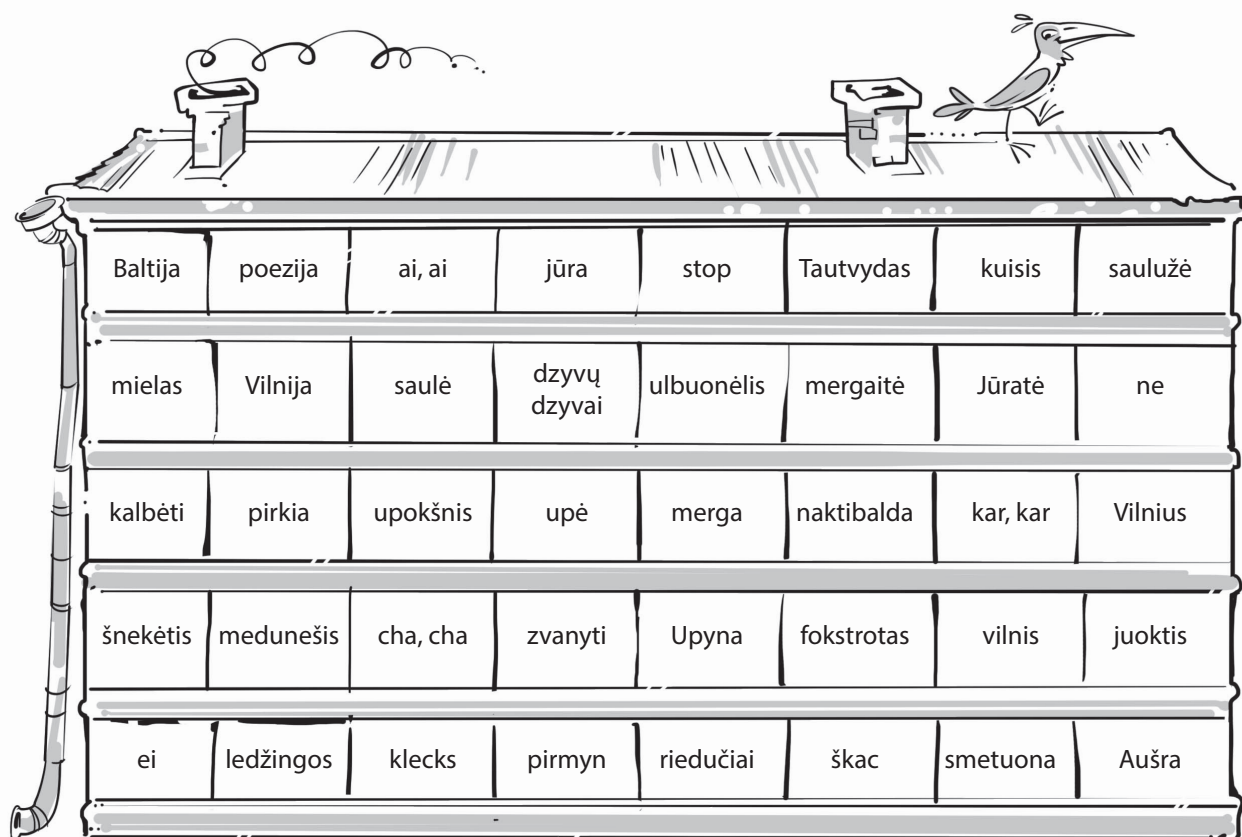
1.5. Pabaikite sakinius vartodami žodžius, rodančius, kaip pažįstame pasaulį.

Pavyzdys. Miško laukymėse ragavau kvapnių žemuogių ir aviečių.

Rytis _____ ežere ir _____ vandens vėsa. Basomis _____
po rasotą pievelę ir _____ paukščių giesmėmis. Pajūryje _____
besileidžiančią saulę. _____ žydinčių gėlių kvapus. Buvau stovykloje, kur
_____ su bendraamžiais iš skirtingų šalių, todėl teko _____
ne tik lietuviškai. Su kiemo draugais _____ labai įdomų žaidimą. Kai pliaupė
lietus, _____ nemažai puikių filmų, _____ mėgsta-
mos muzikos. Grįžęs į mokyklą _____ vasaros atostogų įspūdžius.

1.6. Palyginkite, kuo kalba skiriasi nuo kitų pasaulio pažinimo būdų.

1.7. Susipažinkite su žodžių nameliu. Su suolo draugu pasirinkite vieną namelio aukštą ir paaiškinkite, kaip suprantate to aukšto žodžius.

1.8. Pasvarstykite, kokias gyvenimo sritis padeda pažinti šie žodžiai.

2 Kalbos kilmė

Kaip atsirado kalba?

2.1. Parašykite, kokius gamtos garsus mėgdžiojant susidarė šie žodžiai. Pasakykite, kas skleidžia tokius garsus.

Pavyzdys. *Amsėti – am, am; šuo.*

Šnypšti – _____; mūkti – _____;
 murkti – _____; kriuksėti – _____;
 ošti – _____; dundėti – _____;
 žvangėti – _____.

2.2. Parašykite, kokius žmogaus skleidžiamus garsus mėgdžiojant susidarė šie žodžiai. Paaiškinkite, kada jie vartojami.

Šnirpšioti – _____; trakstelėti – _____;

šlepsėti – _____; bumsėti – _____;
 aimanuoti – _____; trepsėti – _____;
 žvangėti – _____.

2.3. Paaiškinkite, kada vartojame šiuos žodelius.

Ei, oi, aha, mmm, ne, oho, oo, tsss, dėkui, ech, atia, atsiprašau.

2.4. Parašykite jaustukus, kuriais reiškiami šie jausmai.

Baimė – _____; skausmas – _____;
 dėkingumas – _____; noras atkreipti dėmesį – _____;
 abejonė – _____; susidomėjimas – _____;
 džiaugsmas – _____; nusivylimas – _____;
 azartas – _____.

2.5. Vartodami jaustukų ir gamtos garsų, sukurkite trumpą pasakojimą apie pasivaikščiojimą audringą ar vėjuotą dieną parke ar miške.

3 Daugiareikšmiai žodžiai

Kaip skirstomi žodžiai reikšmės atžvilgiu?

3.1. Išstirkite, kurie žodžiai turi vieną, kurie – daugiau reikšmių: išrašykite vienareikšmius ir daugiareikšmius žodžius (galite pasitikrinti „Dabartinės lietuvių kalbos žodyne“, „Lietuvių kalbos žodyne“).

Saulė, miestas, ratas, dėžė, lokys, taškas, plunksna, pieva, žiedas, koja, eglė, stirna, nosis, akimirksnis, dantis, kėdutė.

